

โมเดลเชิงสาเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ
ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

สุริสา จัตูชัย¹ และศุภกรุต ปิตีพัฒน์^{2*}

^{1,2*}คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

A Causal Model of Factors Influencing Compliance of Corporate Income Tax
Law of Small and Medium Enterprises (SMEs) in the Northeast of Thailand

Surisa Jatuchai¹ and Supagrit Pitiphat^{2*}

^{1,2*}Faculty of Management Sciences, Udon Thani Rajabhat University

Article : Research Received: 14 September 2023 Accepted: 28 November 2023 Published: 29 December 2023 Citation: Jatuchai, S., & Pitiphat, S. A Causal Model of Factors Influencing Compliance of Corporate Income Tax Law of Small and Medium Enterprises (SMEs) in the Northeast of Thailand. <i>Modern Management Journal</i>, 21(2), 105-122.	บทคัดย่อ การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเป็นธรรมทางภาษี จริยธรรมของ ผู้เสียภาษี และความรู้เกี่ยวกับภาษี ที่มีต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยเก็บรวบรวม ข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 421 ราย ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์เส้นทาง พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยจริยธรรมของผู้เสียภาษี มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก ต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคล มากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับภาษี และความเป็นธรรมทางภาษี ตามลำดับ โดยตัวแปรทำนาย ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ร้อยละ 65.00
	คำสำคัญ : โมเดลเชิงสาเหตุ การปฏิบัติตามกฎหมายภาษี วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
	Abstract This research aimed to examine the effect of perceived tax fairness, moral of taxpayer, and tax knowledge on the compliance of corporate income tax law. A questionnaire survey, random sample of 421 small and medium enterprises (SMEs) in the northeast of Thailand was selected using a simple random sampling. Data were analyzed by confirmatory factor analysis, and path analysis. The results revealed that the model fits with the empirical data. Factor that has the most positive effect on the compliance of corporate income tax law is moral of taxpayer factor. Tax knowledge factor and perceived tax fairness factor also have positive effect on the compliance of corporate income tax law consequently. In addition, factors in the model can explain variance on the compliance of corporate income tax law by 65%.
	Keywords: Causal Model, Tax Compliance, Small and Medium Enterprises

* Corresponding author Faculty of Management Sciences, Udon Thani Rajabhat University

E-mail address: Supagrit.pi@udru.ac.th

บทนำ

“ภาษี” (Tax) เป็นต้นทุนการดำเนินงานของกิจการที่ส่งผลต่อการลดลงของกำไร ดังนั้นการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายภาษี จึงเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อรักษาไว้ซึ่งกำไรที่เพิ่มขึ้นของกิจการ (Bimo et al., 2019; Lee & Kao, 2018) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีจึงกลายเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นทั่วโลก (Ozili, 2020; Torregrosa-Hetland, 2020) ส่งผลให้ภาครัฐสูญเสียรายได้หลักสำหรับพัฒนาประเทศ (Amoh & Adafula, 2019) จึงทำให้การปฏิบัติตามกฎหมายภาษี กลายเป็นประเด็นสำคัญสำหรับรัฐบาลประเทศต่างๆ พยายามหาหนทางจัดเก็บเงินรายได้จากภาษีเพิ่มขึ้น (Alshira'h et al., 2021) โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการรายได้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ การศึกษา ระบบบริการสุขภาพ และบริการสาธารณะอื่นสำหรับประชาชนในประเทศ (Umar & Masud, 2020)

“วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” (Small and Medium Enterprises: SMEs) เป็นภาคธุรกิจที่มีส่วนสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโลก พิจารณาได้จากรายงานของ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The Organization for Economic Cooperation and Development, 2019) พบว่าในปี พ.ศ. 2562 SMEs มีส่วนร่วมในภาคธุรกิจทั้งหมดร้อยละ 99 และร้อยละ 50 – 60 เป็นกิจกรรมที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Timothy & Abbas, 2021) ดังนั้น ภาษีจาก SMEs จึงเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐบาลสำหรับใช้บริหารจัดการประเทศให้รอดพ้นจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้น (Lois, 2019)

“ภาษีเงินได้นิติบุคคล” (corporate income tax) เป็นหนึ่งในภาษีที่รัฐบาลเรียกจัดเก็บจาก SMEs โดยพิจารณาอัตราภาษีจากกำไรสุทธิของกิจการ มีขอบเขตการบังคับใช้กว้างขวาง ซึ่งรวมถึงบุคคล กลุ่มธุรกิจ และกิจการที่มีส่วนร่วมในการผลิตเพื่อขายสินค้าและบริการ (Tuan et al., 2021) ข้อมูลจาก สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (Fiscal Policy Office, 2023) รายงานไว้ว่า ในช่วง 9 เดือนแรกของปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 (เดือนตุลาคม พ.ศ.2565 – มิถุนายน พ.ศ.2566) กรมสรรพากรจัดเก็บรายได้รวม 1,591,586 ล้านบาท จำแนกเป็นรายได้จากภาษีเงินได้นิติบุคคล 478,177 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 30 จากรายได้ทั้งหมด สะท้อนถึงความสำคัญของภาษีดังกล่าว ซึ่งภาครัฐใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายการคลัง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า มีการกำหนดกรอบแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เพื่อศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของ SMEs อาทิ Kiconco et al. (2019) ใช้ทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) เพื่ออธิบายการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีในกลุ่มธุรกิจขนาดย่อมในประเทศอูกานดา Obaid et al. (2020) ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (Social Psychological Theory) ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติทางภาษีของ SMEs ภาคการผลิตในประเทศเยเมน Musimenta et al. (2017) ประยุกต์ทฤษฎีความเป็นธรรมทางภาษี (Tax Fairness Theory) และทฤษฎีสถาบัน (Institutional Theory) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ที่มีต่อการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางภาษีของ SMEs ในประเทศกำลังพัฒนา

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตามกฎหมายภาษี ยังต้องคำนึงถึงมุมมองด้านจริยธรรม (Ethics) ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับหลักความซื่อสัตย์ การไม่คดโกง และคำนึงถึงภาระหน้าที่ที่มีต่อการชำระภาษีของกิจการ (Awang & Amran, 2014) รวมทั้งความรู้ด้านภาษี (Tax Knowledge) เป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับ

ความสามารถในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี ซึ่งรวมถึงความรู้ทางเทคนิคเกี่ยวกับภาษีและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบภาษี (Wong & Lo, 2015) จึงเป็นที่มาของการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีการใช้ทฤษฎีที่แตกต่างจากงานที่กล่าวมาข้างต้น โดยใช้ทฤษฎีการปฏิบัติตามหลักภาษี (Tax Compliance Theory) ตามแนวทางพฤติกรรม (Behavioral Approach) เป็นกรอบในการวิจัย เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเป็นธรรมทางภาษี จริยธรรมของผู้เสียภาษี และความรู้เกี่ยวกับภาษี ที่มีต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ พิจารณาได้จากมี SMEs จำนวน 747,815 ราย และเป็น SMEs ที่จดทะเบียนนิติบุคคล จำนวน 79,303 ราย (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2022) โดยผลจากการศึกษานี้ กรมสรรพากร ซึ่งหน่วยงานหลักในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรม การปฏิบัติตามข้อกำหนดทางภาษีของ SMEs ให้ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาอิทธิพลของความเป็นธรรมทางภาษี จริยธรรมของผู้เสียภาษี และความรู้เกี่ยวกับภาษี ที่มีต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ธุรกิจ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

จากนิยามของ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2019) จำแนกธุรกิจ SMEs ออกเป็น 3 ขนาด โดยพิจารณาจากจำนวนการจ้างงานและรายได้ของ SMEs แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 นิยาม SMEs

ประเภท กิจการ	วิสาหกิจขนาดย่อม				วิสาหกิจขนาดกลาง (Medium)	
	วิสาหกิจรายย่อย (Micro)		วิสาหกิจขนาดย่อม (Small)			
	รายได้ต่อปี (ล้านบาท)	การจ้างงาน (คน)	รายได้ต่อปี (ล้านบาท)	การจ้างงาน (คน)	รายได้ต่อปี (ล้านบาท)	การจ้างงาน (คน)
การผลิต	ไม่เกิน 1.8	ไม่เกิน 5	ไม่เกิน 100	ไม่เกิน 50	เกิน 100 - 500	เกิน 50 - 200
บริการ/ค้าส่ง/ หรือค้าปลีก	ไม่เกิน 1.8	ไม่เกิน 5	ไม่เกิน 50	ไม่เกิน 30	เกิน 50 - 300	เกิน 30 - 100

หมายเหตุ: ในกรณีที่กิจการมีจำนวนการจ้างงานที่เข้าลักษณะของวิสาหกิจประเภทหนึ่ง แต่มีรายได้ที่เข้าลักษณะของวิสาหกิจอีกประเภทหนึ่ง ให้ถือรายได้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

ที่มา: Office of Small and Medium Enterprise Promotion (2019)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมี SMEs จำนวนทั้งสิ้น 747,815 ราย จำแนกเป็น วิสาหกิจรายย่อย จำนวน 693,891 ราย วิสาหกิจขนาดย่อม จำนวน 49,917 ราย และวิสาหกิจขนาดกลาง จำนวน 4,007 ราย โดยจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จำนวน 79,303 ราย ส่วนบุคคลและอื่นๆ จำนวน 626,508 ราย และวิสาหกิจชุมชน จำนวน 42,004 ราย เมื่อพิจารณาด้านการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจ พบว่ามีแรงงานธุรกิจ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,903,205 คน โดยแรงงานเหล่านี้กระจายอยู่ในภาคธุรกิจสำคัญ ได้แก่ ภาคการค้า จำนวน 805,593 คน ภาคบริการ จำนวน 649,547 คน ภาคการผลิต จำนวน 432,616 คน และภาคธุรกิจการเกษตร จำนวน 15,449 คน ตามลำดับ (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2022) จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศไทย และถือเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐบาลจากการจัดเก็บภาษี เพื่อใช้เป็นงบประมาณสำหรับพัฒนาประเทศ ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี จึงเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นสารสนเทศในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ SMEs ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีได้อย่างถูกต้อง โดยการวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะกลุ่ม SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติตามเงื่อนไขของภาษีเงินได้นิติบุคคลตามที่ระบุไว้ในกฎหมายเป็นสำคัญ

2. ทฤษฎีการปฏิบัติตามหลักภาษี (Tax Compliance Theory)

James and Alley (2002) อธิบายเกี่ยวกับการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีการปฏิบัติตามหลักภาษี สามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่หนึ่ง แนวทางเศรษฐกิจ (Economic Approach) เป็นการพัฒนาโมเดลการตัดสินใจทางเศรษฐกิจภายใต้ความไม่แน่นอน เช่น งานของ Allingham and Sandmo (1972) ใช้โมเดลทางเศรษฐศาสตร์ภายใต้ “ทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่คาดหวัง” (Expected Utility Theory) เป็นกรอบการศึกษาเกี่ยวกับ การหนีภาษี (Tax Evasion) ซึ่งพิจารณาจากผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากการหนีภาษีและสิ่งที่ต้องสูญเสียเมื่อถูกลงโทษจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยคำนึงถึงโอกาสความน่าจะเป็นที่อาจเกิดขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้เป็นต้นแบบให้กับงานวิจัยที่เกิดขึ้นมาในภายหลัง เช่น งานของ Alm and Jacobson (2007) และ Hashimzade et al. (2013) เป็นต้น อย่างไรก็ตามแนวทางการศึกษาดังกล่าว มองว่าบุคคลนั้นจ่ายภาษีเพียงเพราะผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการไม่ปฏิบัติตามหลักภาษี ซึ่งละเลยเหตุผลของการตัดสินใจทางด้านศีลธรรมหรือจริยธรรมของผู้เสียภาษี ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะพลเมืองดีของสังคม จึงทำให้เกิดการศึกษาแนวทางที่สองคือ แนวทางพฤติกรรม (Behavioral Approach) เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักภาษีในมิติทางศีลธรรม (Tax Morale) (Kornhauser, 2007) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงพฤติกรรมของผู้เสียภาษี เช่น ความเป็นธรรมทางภาษี ความเสมอภาคของระบบภาษี และจริยธรรมของผู้เสียภาษี เป็นต้น การวิจัยในเลือกใช้แนวทางที่สองเป็นกรอบการศึกษา โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี เพื่อใช้กำหนดสมมติฐานการวิจัย สรุปได้ดังนี้

2.1 การปฏิบัติตามกฎหมายภาษี

การปฏิบัติตามกฎหมายภาษี (Tax Compliance: TC) เป็นความสามารถและความเต็มใจของผู้เสียภาษีในการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาษี โดยมีปัจจัยด้านจริยธรรม สภาพแวดล้อมทางกฎหมาย และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวกำหนดช่วงเวลาและสถานที่สำหรับชำระภาษี (Alshira'h et al., 2021; Carsamer & Abbam, 2020; Palil & Mustapha, 2011) การปฏิบัติตามกฎหมายภาษี พิจารณาจาก 3 ประเด็น ได้แก่ การยื่น (filing) การรายงาน (reporting) และการชำระเงิน (payment) (Plumly, 1996) โดยการยื่น หมายถึง การยื่นแบบฟอร์ม เอกสาร และหลักฐานในการชำระภาษี การรายงาน เป็นการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการรายงานทางการเงิน รายได้ และภาระภาษีที่ถูกต้อง และสุดท้าย การปฏิบัติตามข้อกำหนดในการชำระเงิน เกี่ยวข้องกับการชำระหนี้ภาษีทั้งหมดให้ตรงต่อระยะเวลาที่กำหนด (Awang & Amran, 2014; James & Alley, 2002)

2.2 ความเป็นธรรมทางภาษี

ความเป็นธรรมทางภาษี (Tax Fairness: TF) ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในคุณลักษณะของระบบภาษีที่ดี (Wrede, 2014) และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎหมายภาษี โดยผู้เสียภาษีที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมเท่ากัน ควรจ่ายภาษีในอัตราที่เท่ากัน (Faizal & Palil, 2015) หากผู้เสียภาษีมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ก็ควรชำระภาษีในระดับที่ต่างกันด้วย (Oladipo et al., 2022) จากการศึกษาของ Marion and Muehlegger (2018) มองว่าผู้เสียภาษีจะปฏิบัติตามกฎหมายภาษีที่ถือว่าเป็นธรรม เช่นเดียวกับ Gberegbe et al. (2015) ผลลัพธ์จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการรับรู้ความเป็นธรรมทางภาษีและการปฏิบัติตามภาษีเงินได้ของผู้เสียภาษีในประเทศไนจีเรีย สอดคล้องกับงานของ Timothy and Abbas (2021) พบว่า การรับรู้ความเป็นธรรมทางภาษี มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อระดับการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางภาษีของ SMEs ในประเทศอินโดนีเซีย ดังนั้นจึงกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

H1: ความเป็นธรรมทางภาษี มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SME ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

2.3 จริยธรรมของผู้เสียภาษี

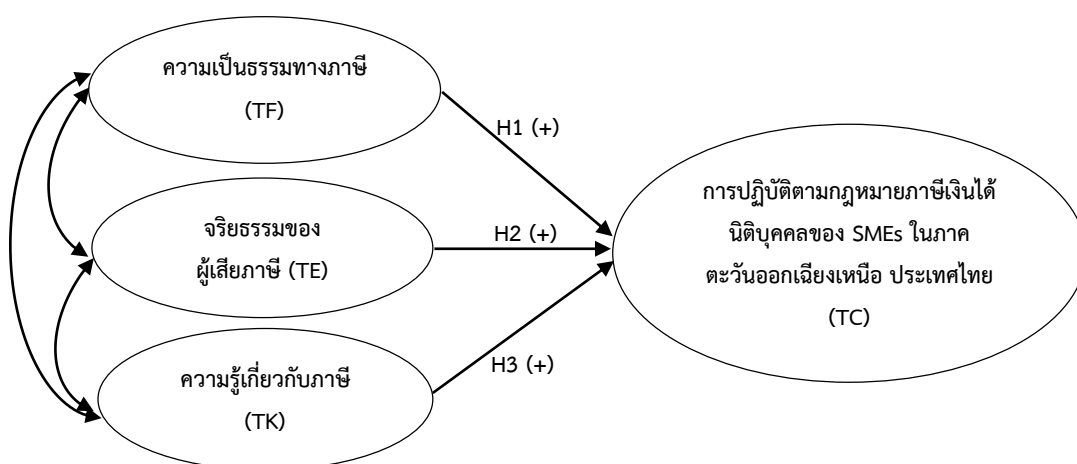
จริยธรรมของผู้เสียภาษี (Tax Ethics: TE) มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี (Yetmar et al., 1998) จริยธรรม เป็นสิ่งที่ช่วยแต่ละบุคคลในการพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง (Buckley et al., 1998) Peterson (2002) เน้นว่าจริยธรรมเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจว่าพฤติกรรมนั้นถูกต้องหรือผิดตามกฎหมาย และแนวปฏิบัติทางสังคมอื่น สอดคล้องกับ Lutfi et al. (2023) พบว่า จริยธรรม เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีในประเทศจอร์แดน เช่นเดียวกันงานของ Timothy and Abbas (2021) พบว่า พบว่า คุณธรรมและจริยธรรม มีผลกระทบเชิงบวกต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของ SMEs ในอินโดนีเซีย ดังนั้นจึงกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

H2: จริยธรรมของผู้เสียภาษี มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SME ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

2.4 ความรู้เกี่ยวกับภาษี

การพิจารณาความรู้เกี่ยวกับภาษี (Tax Knowledge: TK) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี (Newman et al., 2019; Olaoye et al., 2017) ความรู้ทางภาษีโดยทั่วไป เป็นความเข้าใจในแนวคิดและนโยบายที่สำคัญเกี่ยวกับระบบภาษีในประเทศ (Fauziati et al., 2016) หาก SMEs มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวอย่างเพียงพอ ย่อมทำให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีโดยสมัครใจ (Adam & Webly, 2012; Baru, 2016) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Loo (2006) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับภาษี เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการปฏิบัติตามกฎระเบียบทางภาษีในประเทศมาเลเซีย เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Ritsema et al. (2013) พบว่า ความรู้ด้านภาษีที่เพียงพอของ SMEs ในประเทศนิวซีแลนด์ ส่งผลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นจึงกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

H3: ความรู้เกี่ยวกับภาษี มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SME ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีการดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้ประกอบการ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จดทะเบียนนิติบุคคล จำนวน 79,303 ราย (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2022) สำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่างที่ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation

Modeling: SEM) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ที่ต้องอาศัยกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 500 ราย ตามหลักการของ Marsh et al. (1998) เพื่อให้การวิเคราะห์ไม่เกิดปัญหาการไม่ลู่เข้าและคำตอบที่ไม่เหมาะสม โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 421 ราย หรือคิดเป็นอัตราการตอบกลับ (response rate) ร้อยละ 84.20 จากขนาดตัวอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งมีอัตราการตอบกลับอยู่ในเกณฑ์ดี กล่าวคือมีอัตราการตอบกลับมากกว่า ร้อยละ 50.00 (Baruch, 1999) โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยสุ่มจากบัญชีรายชื่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากฐานข้อมูลของสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถาม โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดข้อคำถาม แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงข้อคำถามในแบบสอบถามและแหล่งอ้างอิง

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	อ้างอิง
ความเป็นธรรมทางภาษี (TF)	ความเสมอภาคในการจัดเก็บภาษี (TF1) ความสมเหตุสมผลของอัตราภาษี (TF2) การไม่เลือกปฏิบัติในการจัดเก็บภาษี (TF3) ความสมดุลระหว่างภาษีที่จัดเก็บกับผลประโยชน์ที่ได้รับ (TF4)	Musimenta et al. (2017)
จริยธรรมของผู้เสียภาษี (TE)	จิตสำนึกที่ดีต่อการชำระภาษี (TE1) ความซื่อสัตย์ในการยื่นแบบแสดงรายการภาษี (TE2) ความถูกต้องครบถ้วนของการยื่นแบบแสดงรายการภาษี (TE3)	Awang & Amran (2014)
ความรู้เกี่ยวกับภาษี (TK)	กฎ ระเบียบ และข้อบังคับทางภาษี (TK1) ขั้นตอนการปฏิบัติทางภาษี (TK2) ข้อกำหนดของระบบการเงินและภาษี (TK3)	Bornman & Ramutumbu (2019)
การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคล (TC)	การแสดงรายได้ที่ต้องเสียภาษีไว้ในแบบแสดงรายการภาษี (TC1) การชำระภาษีในระยะเวลาที่กำหนด (TC2) การจัดเตรียมเอกสารและหลักฐานประกอบการชำระภาษี (TC3) การจัดส่งรายงานทางการเงินที่ถูกต้อง (TC4)	Awang & Amran (2014)

โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ซึ่งมีตัวเลือก 5 ระดับ “มีลักษณะการตอบตั้งแต่ 1 คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด ไปจนถึง 5 คือ เห็นด้วยมากที่สุด” มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากนักวิชาการด้านการบัญชี จำนวน 3 คน โดยข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 (Pasunon, 2015) ถือได้ว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหา หลังจากนั้นได้ทำการทดสอบความเที่ยง (reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองกับผู้ประกอบการ SMEs ในภาคกลาง จำนวน 30 ราย เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (cronbach's

alpha coefficient: α) ความเป็นธรรมทางภาษี มีค่าเท่ากับ 0.927 จริยธรรมของผู้เสียภาษี มีค่าเท่ากับ 0.930 ความรู้เกี่ยวกับภาษี มีค่าเท่ากับ 0.705 และการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคล มีค่าเท่ากับ 0.923 ซึ่งมีความมากกว่า 0.70 (Cortina, 1993) สรุปได้ว่าแบบสอบถามมีระดับความเที่ยงอยู่ในเกณฑ์ดี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามทางจดหมายไปรษณีย์ พร้อมซองเปล่าติดแสตมป์จำหน่ายซองถึงผู้วิจัยเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบกลับ โดยกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 เดือน (เดือนมิถุนายน – สิงหาคม พ.ศ. 2565) โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 421 ราย จากนั้นจึงตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อประเมินโมเดลการวัด และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis: PA) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรในโมเดลการวิจัย

ผลการวิจัย

การประเมินโมเดลการวัด ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า χ^2 มีค่าเท่ากับ 79.27 P-value = 0.095 สอดคล้องกับ Diamantopoulos and Siguaw (2000) เสนอแนะว่า P-value ของ χ^2 ควรมากกว่า 0.05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องดี GFI มีค่าเท่ากับ 0.97 และ AGFI มีค่าเท่ากับ 0.96 เป็นไปตามเกณฑ์ของ Kelloway (2015) ที่ระบุว่าค่าที่ดีของดัชนีทั้งสองควรมีค่าตั้งแต่ 0.95 ขึ้นไป CFI มีค่าเท่ากับ 1.00 สอดคล้องกับ Schumacker and Lomax (2010) ที่กำหนดเกณฑ์ไว้ว่าควรมีค่าตั้งแต่ 0.95 ขึ้นไป SRMR มีค่าเท่ากับ 0.029 สอดคล้องกับ Schumacker and Lomax (2010) ที่ระบุค่าที่เหมาะสมควรต่ำกว่า 0.05 และ RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.024 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดโดย Kelloway (2015) ที่กำหนดให้ดัชนีดังกล่าวมีค่าต่ำกว่า 0.05 โดยทุกตัวแปรสังเกตได้มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loadings: SFL) ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Hair et al., 2014) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้ (An Average Variance Extracted: AVE) ระหว่าง 0.617 ถึง 0.668 เป็นไปตามเกณฑ์ของ Fornell and Larcker (1981) ที่เสนอว่า AVE ควรมีค่ามากกว่า 0.50 ค่าความเที่ยงของตัวแปรแฝง (Construct Reliability: CR) มีค่าระหว่าง 0.856 ถึง 0.871 เป็นไปตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2014) ที่กำหนดให้ค่า CR ตามหลักการควรมากกว่า 0.70 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงในโมเดล มีความตรงเชิงเหมือน (convergent validity) อยู่ในเกณฑ์ดี นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (α) ของแต่ละตัวแปรแฝง พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.822 ถึง 0.886 สอดคล้องกับ Cortina (1993) ที่อธิบายว่าค่าดังกล่าวควรสูงกว่า 0.70 สรุปได้ว่า แต่ละตัวแปรแฝง มีความเที่ยงอยู่ในเกณฑ์ดี (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบความเที่ยงและความตรงเชิงลู่เข้าของโมเดลการวัด

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	SFL	t
ความเป็นธรรมทางภาษี (TF) CR=0.866 AVE=0.617 $\alpha=0.857$	ความเสมอภาคในการจัดเก็บภาษี (TF1)	0.75	17.22**
	ความสมเหตุสมผลของอัตราภาษี (TF2)	0.84	19.68**
	การไม่เลือกปฏิบัติในการจัดเก็บภาษี (TF3)	0.79	18.56**
	ความสมดุลระหว่างภาษีที่จัดเก็บกับผลประโยชน์ที่ได้รับ (TF4)	0.76	16.67**
จริยธรรมของผู้เสียภาษี (TE) CR=0.856 AVE=0.668 $\alpha=0.834$	จิตสำนึกที่ดีต่อการชำระภาษี (TE1)	0.79	17.47**
	ความซื่อสัตย์ในการยื่นแบบแสดงรายการภาษี (TE2)	0.80	18.87**
	ความถูกต้องครบถ้วนของการยื่นแบบแสดงรายการภาษี (TE3)	0.86	20.03**
ความรู้เกี่ยวกับภาษี (TK) CR=0.851 AVE=0.657 $\alpha=0.822$	กฎ ระเบียบ และข้อบังคับทางภาษี (TK1)	0.85	19.70**
	ขั้นตอนการปฏิบัติทางภาษี (TK2)	0.78	18.13**
	ข้อกำหนดของระบบการเงินและภาษี (TK3)	0.80	17.59**
การปฏิบัติตามกฎหมาย ภาษีเงินได้นิติบุคคล (TC) CR=0.871 AVE=0.628 $\alpha=0.886$	การแสดงรายได้ที่ต้องเสียภาษีไว้ในแบบแสดงรายการภาษี (TC1)	0.80	18.74**
	การชำระภาษีในระยะเวลาที่กำหนด (TC2)	0.79	17.97**
	การจัดเตรียมเอกสารและหลักฐานประกอบการชำระภาษี (TC3)	0.78	18.00**
	การจัดส่งรายงานทางการเงินที่ถูกต้อง (TC4)	0.80	18.58**
$\chi^2=79.27$ df=64 P-value=0.095 GFI= 0.97 AGFI= 0.96 CFI= 1.00 SRMR= 0.029 RMSEA= 0.024			

หมายเหตุ: ** p < 0.01 SFL คือ น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน

เมื่อพิจารณาความตรงเชิงจำแนก โดยเปรียบเทียบระหว่างค่า AVE ของตัวแปรแฝงต่างๆ กับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กำลังสองระหว่างตัวแปรแฝง (Hair et al., 2014) พบว่า ตัวแปรแฝงทั้ง 4 ตัวแปร มีค่า AVE สูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กำลังสองระหว่างตัวแปรแฝงทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง แสดงว่าตัวแปรแฝงในโมเดล มีความตรงเชิงจำแนกอยู่ในเกณฑ์ดี (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงจำแนก

ตัวแปรแฝง	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กำลังสอง			
	JUS	ETH	KNO	TC
JUS	0.617			
ETH	0.222	0.668		
KNO	0.223	0.491	0.657	
TC	0.209	0.440	0.389	0.628

หมายเหตุ: ตัวเลขหนาตามแนวทแยงคือค่า AVE

การประเมินโมเดลเชิงโครงสร้าง ผลจากการวิเคราะห์เส้นทาง พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า χ^2 มีค่าเท่ากับ 79.27 P-value = 0.095 สอดคล้องกับ Diamantopoulos and Siguaw (2000) เสนอแนะว่า P-value ของ χ^2 ควรมากกว่า 0.05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องดี GFI มี

ค่าเท่ากับ 0.97 และ AGFI มีค่าเท่ากับ 0.96 เป็นไปตามเกณฑ์ของ Kelloway (2015) ที่ระบุว่าค่าที่ดีของดัชนีทั้งสองควรมีค่าตั้งแต่ 0.95 ขึ้นไป CFI มีค่าเท่ากับ 1.00 สอดคล้องกับ Schumacker and Lomax (2010) ที่กำหนดเกณฑ์ไว้ว่าควรมีค่าตั้งแต่ 0.95 ขึ้นไป SRMR มีค่าเท่ากับ 0.029 สอดคล้องกับ Schumacker and Lomax (2010) ที่ระบุว่าค่าที่เหมาะสมควรต่ำกว่า 0.05 และ RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.024 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดโดย Kelloway (2015) ที่กำหนดให้ดัชนีดังกล่าวมีค่าต่ำกว่า 0.05 เมื่อพิจารณาจากขนาดอิทธิพลมาตรฐาน จริยธรรมของผู้เสียภาษี (TE) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก ต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคล มากที่สุด เท่ากับ 0.46 รองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับภาษี (TK) และความเป็นธรรมทางภาษี (TF) มีขนาดอิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.31 และ 0.13 ตามลำดับ โดยตัวแปรทำนายรวมกันอธิบายความแปรปรวนของการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ร้อยละ 65.00 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ขนาดอิทธิพลมาตรฐานของโมเดลเชิงสาเหตุ

ตัวแปรผล	R ²	ผลของอิทธิพล	ตัวแปรสาเหตุ		
			TF	TE	TK
TC	0.65	DE	0.13*	0.46**	0.31**
$\chi^2=79.27$ df=64 P-value=0.095 GFI=0.97 AGFI=0.96 CFI=1.00 SRMR=0.029 RMSEA=0.024					

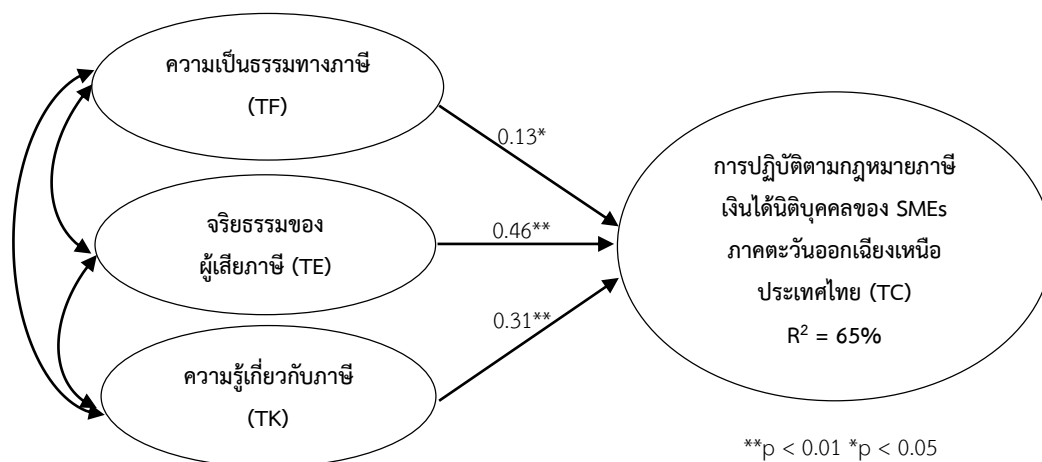
หมายเหตุ: DE = อิทธิพลทางตรง ** p< 0.01 * p< 0.05

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า สมมติฐานการวิจัยที่ 1, 2 และ 3 มีเส้นทางอิทธิพลที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	เส้นทางอิทธิพล	ผลของอิทธิพล	ขนาดอิทธิพลมาตรฐาน	ทิศทาง	ผลการทดสอบ
H1	TF ----> TC	DE	0.13*	(+)	ยอมรับ
H2	TE ----> TC	DE	0.46**	(+)	ยอมรับ
H3	TK ----> TC	DE	0.31**	(+)	ยอมรับ

หมายเหตุ: DE = อิทธิพลทางตรง ** p< 0.01 * p< 0.05

ภาพที่ 2 ผลการทดสอบโมเดลเชิงโครงสร้าง
ที่มา: ผู้วิจัย

อภิปรายผล (Discuss the results)

ผลจากการศึกษา นำไปสู่การอภิปรายข้อค้นพบจากการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลจากการตรวจสอบโมเดลในการวิจัยนี้ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยโมเดลมีความตรง และความเที่ยงอยู่ในเกณฑ์ดี ข้อค้นพบดังกล่าวสนับสนุนทฤษฎีการปฏิบัติตามหลักภาษี ตามแนวทางพฤติกรรม ได้แก่ ความเป็นธรรมทางภาษี (Faizal & Palil, 2015) จริยธรรมทางภาษี (Awang & Amran, 2014) และความรู้ด้านภาษี (Wong & Lo, 2015) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของตัวแปรแฝงในโมเดลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

2. จริยธรรมของผู้เสียภาษี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า หากผู้ประกอบการยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินกิจการ มีจิตสำนึกที่ดี มีความซื่อสัตย์ ยึดถือความถูกต้อง จะส่งผลให้กิจการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางภาษีได้อย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับ Lutfi et al. (2023) และ Timothy and Abbas (2021) พบว่า จริยธรรม เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีในทิศทางเดียวกัน

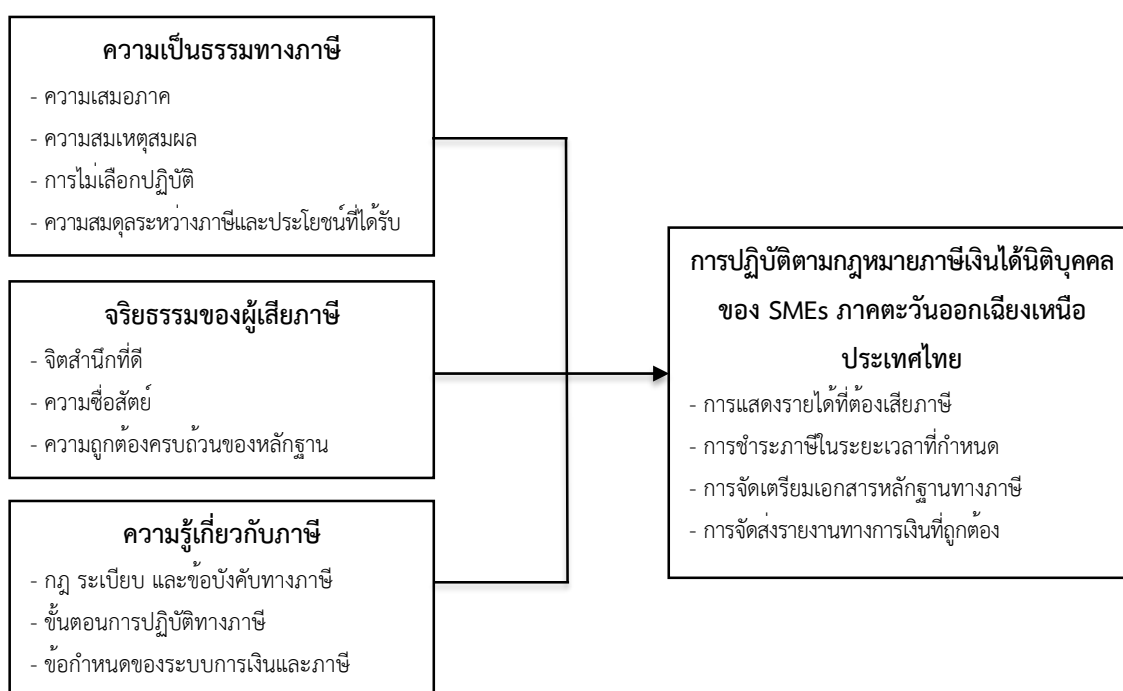
3. ความรู้เกี่ยวกับภาษี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบ และข้อบังคับทางภาษี ขั้นตอนการปฏิบัติทางภาษี ข้อกำหนดของระบบการเงินและภาษี จะส่งผลให้กิจการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ Loo (2006) และ Ritsema et al. (2013) พบว่า หากผู้ประกอบการมีความรู้ด้านภาษีอย่างเพียงพอ จะทำให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบทางภาษีได้เป็นอย่างดี

4. ความเป็นธรรมทางภาษี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า ระบบภาษีที่มีความเสมอภาค มีความ

สมเหตุสมผลในการจัดเก็บ ไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถสร้างประโยชน์ให้กับผู้เสียภาษีได้อย่างเป็นรูปธรรม จะส่งผลให้กิจการยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขภาษีที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ Gberegbe et al. (2015) และ Timothy and Abbas (2021) พบว่า ความเป็นธรรมทางภาษี มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อปฏิบัติตามระบบภาษีของผู้เสียภาษี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย (Research Body of Knowledge) ในครั้งนี้ เป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎหมายของผู้เสียภาษี (Taxpayer Compliance Behaviour) ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า จริยธรรมของผู้เสียภาษี เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด ดังนั้นภาครัฐ ควรจัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีให้ผู้ประกอบการ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมาย เสริมสร้างความซื่อสัตย์ ซึ่งจะนำไปสู่การยื่นหลักฐานทางภาษีได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน จะช่วยให้จำนวนการหลบเลี่ยงภาษีลดลงจากเดิม ส่วนประเด็นที่มีความสำคัญรองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับภาษี ภาครัฐควรจัดหน่วยงานเฉพาะที่มีหน้าที่ให้ความรู้ด้านกฎ ระเบียบข้อบังคับทางภาษี ประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการปฏิบัติทางภาษี และชี้แจงข้อกำหนดของระบบการเงินและภาษี เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ประกอบการ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จะช่วยให้ภาครัฐสามารถจัดเก็บภาษีได้มากขึ้น

ภาพที่ 3 โมเดลสังเคราะห์จากงานวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

นอกจากนี้ ความเป็นธรรมทางภาษี เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญในลำดับสุดท้าย ภาครัฐควรออกแบบระบบการจัดเก็บภาษีที่สะท้อนถึงความเสมอภาค มีความสมเหตุสมผล ไม่เลือกปฏิบัติ และสร้างสมดุลระหว่างภาษีที่จัดเก็บกับผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการ SMEs จะได้รับ จะช่วยจูงใจให้ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เข้าสู่ระบบภาษีมากยิ่งขึ้น

Reference

- Adam, C. & Webly, P. (2012). Small business owner's attitude on vat compliance in the UK. *Journal of Economy Psychology*, 22(2), 195-216.
- Allingham, M. G., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*, 1(3-4), 323-338.
- Alm, J., & Jacobson, S. (2007). Using laboratory experiments in public economics. *National Tax Journal*, 60(1), 129-152.
- Alshira'h, A. F., Al-Shatnawi, H. M., Al-Okaily, M., Lutfi, A., & Alshirah, M. H. (2021). Do public governance and patriotism matter? Sales tax compliance among small and medium enterprises in developing countries: Jordanian evidence. *EuroMed Journal of Business*, 16(4), 431-455.
- Amoh, J. K., & Adafula, B. (2019). An estimation of the underground economy and tax evasion: Empirical analysis from an emerging economy. *Journal of Money Laundering Control*, 22(4), 626-645.
- Awang, N., & Amran, A. (2014). Ethics and Tax Compliance, In *Ethics, Governance and Corporate Crime: Challenges and Consequences* (Developments in Corporate Governance and Responsibility, Vol. 6), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, 105-113. <http://dx.doi.org/10.1108/S2043-052320140000006004>
- Baru, A. (2016). The impact of tax knowledge on tax compliance. *Journal of Advanced Research in Business and Management Studies*, 6(2), 22-30.
- Baruch, Y. (1999). Response rate in academic studies—A comparative analysis. *Human Relations*, 52(4), 421-438.

- Bimo, I. D., Prasetyo, C. Y., & Susilandari, C. A. (2019). The effect of internal control on tax avoidance: the case of Indonesia. *Journal of Economics and Development*, 21(2), 131-143.
- Bornman, M., & Ramutumbu, P. (2019). A conceptual framework of tax knowledge. *Meditari Accountancy Research*, 27(6), 823-839.
- Buckley, M. R., Wiese, D. S., & Harvey, M. G. (1998). An investigation into the dimensions of unethical behavior. *Journal of Education for Business*, 73(5), 284-290.
- Carsamer, E. & Abbam, A. (2020). Religion and tax compliance among SMEs in Ghana. *Journal of Financial Crime*, 30(3), 759-775.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha: An examination of theory and applications? *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98-104.
- Diamantopoulos, A. & Siguaw, J. A., (2000). *Introduction to LISREL: A guide for the uninitiated*. London: SAGE.
- Faizal, S. M., & Palil, M. R. (2015). Study on fairness and individual tax compliance in Malaysia: preliminary findings. *International Journal of Business, Economics and Law*, 8(1), 74-79.
- Fauziati, P., Minovia, A. F., Muslim R. Y., & Nasrah, R. (2016). The impact of tax knowledge on tax compliance case study in kota padang, Indonesia. *Journal of Advanced Research in Business and Management Studies*, 2(1), 22-30.
- Fiscal Policy Office. (2023). *Economic and Fiscal Situation Report for the Fiscal Year 2023: Issue 9 (June 2023)*. Bangkok: Ministry of Finance. [in Thai]
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–50.
- Gberegbe, F. B., Gabriel, A., & Nkanbia-Davies, L. O. (2015). Perception of tax fairness and personal income tax compliance in Ken Saro-Wiwa Polytechnic, Bori. *IOSR Journal of Economics and Finance*, 6(6), 1-11.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Harlow, United Kingdom: Pearson Education.

- Hashimzade, N., Myles, G. D., & Tran-Nam, B. (2013). Applications of behavioural economics to tax evasion. *Journal of Economic Surveys*, 27(5), 941-977.
- James, S., & Alley, C. (2002). Tax compliance, self-assessment and tax administration. *Journal of Finance and Management in Public Services*, 2, 27-42.
- Kelloway, E. K. (2015). *Using Mplus for structural equation modeling; A researcher's guide*. CA: Sage.
- Kiconco, R. I., Gwokyalya, W., Sserwanga, A., & Balunywa, W. (2019). Tax compliance behaviour of small business enterprises in Uganda. *Journal of Financial Crime*, 26(4), 1117-1132.
- Kornhauser, M. (2007). A tax morale approach to compliance: Recommendations for the IRS. *Florida Tax Review*, 8, 138-180.
- Lee, R. J., & Kao, H. S. (2018). The impacts of IFRSs and auditor on tax avoidance. *Advances in Management and Applied Economics*, 8(6), 17-53.
- Lois, P. (2019). Tax compliance during fiscal depression periods: The case of Greece. *EuroMed Journal of Business*, 14(3), 274-291.
- Loo, E. C. (2006). *The influence of the introduction on self-assessment on compliance behaviour of individual taxpayers in Malaysia*. Ph.D. thesis, University of Sydney.
- Lutfi, A., et al. (2023). Enhancing VAT compliance in the retail industry: The role of socio-economic determinants and tax knowledge moderation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 9(3), 100098, <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2023.100098>.
- Marion, J., & Muehlegger, E. (2018). Tax compliance and fiscal externalities: Evidence from U.S diesel taxation. *Journal of Public Economics*, 160, 1-13.
- Marsh, H. W., Hau, K.-T., Balla, J. R., & Grayson, D. (1998). Is more ever too much? The number of indicators per factor in confirmatory factor analysis. *Multivariate Behavioral Research*, 33(2), 181-220.

- Musimenta, D., Nkundabanyanga, S. K., Muhwezi, M., Akankunda, B., & Nalukenge, I. (2017). Tax compliance of small and medium enterprises: A developing country perspective. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 25(2), 149-175.
- Newman, W., Charity, M., & Ongayi, W. (2019). Literature review on the impact of tax knowledge on tax compliance among small medium enterprises in a developing country. *International Journal of Entrepreneurship*, 22(4), 1-8.
- Obaid, M. M. A., Ibrahim, I., & Udin, N. M. (2020). An investigation of the determinants of tax compliance among Yemeni Manufacturing SMEs using the Fisher Model. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(4), 1809-1824.
- Office of Small and Medium Enterprise Promotion. (2019). Definition of SMEs. Retrieved from <https://www.sme.go.th/th/cms-detail.php?modulekey=332&id=1334> [in Thai]
- _____. (2022). Number of entrepreneurs classified by province. Retrieved from <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrJoiZDkxNGYzMmEtYTUwMi00YTJLLWE4NjAtODhmNWRmNzA0YTl5IiwidCI6ImExZmZjMjhhLTEzMtNDhiMC05NGRmLWYyYWlyOGUwNWNhNSIsImMiOiJEWfQ==> [in Thai]
- Oladipo, O., Nwanji, T., Eluyela, D., Godo, B., & Adegboyegun, A. (2022). Impact of tax fairness and tax knowledge on tax compliance behavior of listed manufacturing companies in Nigeria. *Problems and Perspectives in Management*, 20(1), 41-48.
- Olaoye, C. O., Ayeni-agbaje, A. R., & Alaran-ajewole, A. P. (2017). Tax information, administration and knowledge on tax payers' compliance of Block Moulding Firms in Ekiti State. *Journal of Finance and Accounting*, 5(4), 131-138.
- Ozili, P. K. (2020). Tax evasion and financial instability. *Journal of Financial Crime*, 27(2), 531-539.
- Palil, M. R., & Mustapha, A. F. (2011). Factors affecting tax compliance behaviour in self assessment system. *African Journal of Business Management*, 5(33), 12864-12872.
- Pasunon, P. (2015). Validity of questionnaire for social science research. *Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University*, 18(18), 375-396. [in Thai]

- Peterson, D. K. (2002). Deviant workplace behavior and the organization's ethical climate. *Journal of Business and Psychology*, 17(1), 47-61.
- Plumley, A. H. (1996). *The determinants of individual income tax compliance: Estimating the impacts of tax policy, enforcement, and IRS responsiveness*. Washington, DC: Department of the Treasury, Internal Revenue Service.
- Ritsema, C. M., Thomas, D. W., & Ferrier, D. G. (2013). Economic and behaviourist determinants of tax compliance; Evidence from the 2011, Ankasans Tax Penalty Amnesty Program: A paper presented at the 2013, IRS Research conference June 2013.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling* (3rd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- The Organization for Economic Cooperation and Development. (2019). *OECD SME and entrepreneurship outlook 2019*. Paris: OECD Publishing.
- Timothy, J., & Abbas, Y. (2021). Tax morale, perception of justice, trust in public authorities, tax knowledge, and tax compliance: A study of Indonesian SMEs. *eJournal of Tax Research*, 19(1), 168-184.
- Torregrosa-Hetland, S. (2020). Inequality in tax evasion: The case of the Spanish income tax. *Applied Economic Analysis*, 28(83), 89-109.
- Tuan, G. Q., Hung, N. K., Phuong, D. T. M., Tram, H. V. B., & Hien, N. A. (2021). Factors affecting corporate income tax compliance: A case study of FDI enterprises in Vietnam. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 25(2S). Retrieved from <https://www.abacademies.org/articles/factors-affecting-corporate-income-tax-compliance-a-case-study-of-fdi-enterprises-in-vietnam.pdf>
- Umar, M. A., & Masud, A. (2020). Why information technology is constrained in tackling tax noncompliance in developing countries: Nigerian tax administrators' perspectives. *Accounting Research Journal*, 33(2), 307-322.

- Wong, R. M. K., & Lo, A. W. Y. (2015). *Can education improve tax compliance? Evidence from different forms of tax education* (HKIBS Working Paper Series 074-1415). Retrieved from Lingnan University website: <http://commons.ln.edu.hk/hkibswp/93>
- Wrede, M. (2014). Fair inheritance taxation in the presence of tax planning. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 51, 12-18.
- Yetmar, S. A., Cooper, R. W., & Frank, G. L. (1998). Ethical issues facing CPA tax practitioners. *The CPA Journal*, 68(10), 28-33.